

Henk Sissing (RED.)

3000 jaar denkers over onderwijs

m.m.v.

Gert Biesta

Erno Eskens

René Gude

Mariëtte Lusse

Paulien Meijer

Robert-Jan Simons

Luc Stevens

Marc Vermeulen

Boom|Amsterdam

© Uitgeverij Boom, Amsterdam 2015

© Henk Sissing, Krimpen aan den IJssel 2015

Tweede oplage 2015

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting pro (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

Verzorging omslag: Wilma van Wijnen

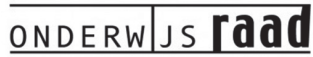
Verzorging binnenwerk: Steven Boland

Vertalingen: Asterisk* Redactie en Productie

ISBN 978 90 8953 504 7

NUR 840, 680

Dit boek werd mede mogelijk gemaakt door:

Inhoudsopgave

Voorwoord door Erno Eskens en René Gude	9
Inleiding door Henk Sissing	17
1. Over onderwijs	23
Inleiding door Gert Biesta	25
Over onderwijs (31) – Over het doel van onderwijs (43) – Over het belang van onderwijs (49) – Kritische noten over onderwijs (55) – Over verandering in het onderwijs (64) – Aanbevolen literatuur (70)	
2. Over leraren	71
Inleiding door Paulien Meijer	73
Over leraren (77) – Over adviezen voor de leraar (90) – ‘Eerst relatie dan prestatie!’ (100) – ‘Niet het vele is goed...’ (102) – Over onderwijzen (<i>teaching</i>) (105) – Aanbevolen literatuur (117)	
3. Over leerlingen	119
Inleiding door Luc Stevens	121
Over leerlingen (126) – De jeugd van tegenwoordig (131) – Over de lastige leerling (135) – Over het straffen van leerlingen (136) – Over talenten (139) – Aanbevolen literatuur (141)	

Inhoud

4.	Over leidinggeven in de school	143
	Inleiding door Marc Vermeulen	145
	Over leiderschap (149) – Fouten maken mag! (153) – Over de school (156) – Aanbevolen literatuur (162)	
5.	Over ouders	163
	Inleiding door Mariëtte Lusse	165
	Over ouders (169) – Over opvoeden (174) – Normen en waarden (181) – Aanbevolen literatuur (184)	
6.	Over leren	185
	Inleiding door Robert-Jan Simons	187
	Over leren (191) – Over leren en discipline (200) – Over leren door doen (202) – Over leren en leven (205) – Over levenslang leren (206) – Over de on- mogelijkheid iemand iets te leren! (209) – Over leren en pijn (210) – Over leren door oefening (211) – Over leren en motivatie (212) – Over leren en vrijheid (217) – Over kennis (219) – Aanbevolen literatuur (226)	
	Noten	227
	Bronnen	231
	Over de auteurs	235

*Een verzameling schone uitspraken is meer
waard dan een hoop schatten.
Isocrates, 436-338 v. Chr.*

Inleiding

door Henk Sissing

Uitspraken van grote denkers zetten door hun beperkte omvang, verbeeldingskracht en helderheid aan tot nadenken en discussie. Leg in een gezelschap een paar uitspraken op tafel en er ontspint zich een verdiepend gesprek. ‘Klopt die uitspraak wel? Ervaar jij dat nou ook zo? Wat raakt je in deze uitspraak? Is het tegenovergestelde ook waar? Jij zegt dat nu wel, maar ...?’

De meeste uitspraken in *3000 jaar denkers over onderwijs* zijn juweeltjes en ze zijn vaak ook nog verrassend actueel.

Het euvel van het ontbreken van de bredere context van uitspraken is van minder belang. Deze valt makkelijk te achterhalen via het internet en boeken van de geciteerde denkers. Belangrijker is wat de lezer ermee doet.

Uitspraken van filosofen en andere grote denkers

De meeste uitspraken over onderwijs in dit boek zijn van filosofen, maar er zijn er ook opgenomen van grote nationale en internationale pedagogen, onderzoekers en onderwijskundigen als Maria Montessori, John Goodlad en onze eigen Jan Ligthart. Bovendien zijn er uitspraken te vinden van andere grote denkers. Want wie spreekt Mahatma Gandhi, Marten Luther King jr, Siddhartha Gautama Boeddha, Albert Einstein, Leonardo da Vinci of Nelson Mandela tegen als zij spreken? Niet alle uitspraken bevatten de woorden onderwijs, school, leerling, directeur of leraar, maar zijn zeer herkenbaar in de context van het onderwijs.

Uitspraken van hier en daar en van toen en nu

De uitspraken komen van over de hele wereld en beslaan een periode van ruim 3000 jaar. De oudste uitspraak is afkomstig van een kleitablet uit de Nationale Bibliotheek in Bagdad en stamt uit 2000 v.Chr. De recentste uitspraken zijn van Fernando Savater (1947), Peter Sloterdijk (1947), Ad Verbrugge (1967) en de helaas te jong overleden Grahame Lock (1946–2014).

Uitspraken in historische volgorde

De uitspraken staan in historische volgorde. Daardoor wordt duidelijk hoe ver nieuw ogende gedachten kunnen teruggaan in de tijd en zich door de eeuwen heen kunnen herhalen. En dat is niet vreemd. Ieder tijdsgewricht staat voor dezelfde vragen en geeft daarop een eigentijds antwoord. Vragen over doel en zin van onderwijs binnen een samenleving houden de gemoederen al ruim twintig

eeuwen bezig. Plato (427-347 v.Chr.) zei daarover ‘Maar als je nu vraagt wat het goede aan onderwijs in zijn algemeenheid is, dan is het antwoord simpel: dat onderwijs goede mensen voortbrengt, en dat goede mensen nobele daden verrichten.’ Filosofen en veel andere grote denkers waarschuwen tot op de dag van vandaag voor het grote gevaar van de sterke economisering van het onderwijs en de verwaarlozing ervan als waarde op zichzelf voor de ontwikkeling van kinderen. Ook onze generatie zal fundamentele antwoorden moeten geven op de vragen die aan ons worden gesteld over het doel en de zin van ons onderwijs. Dat is onze persoonlijke en gemeenschappelijke verantwoordelijkheid. De geschiedenis zal over onze antwoorden een oordeel vellen. En hebben de kinderen van nu geen recht op een positief oordeel?

Uitspraken verdeeld in hoofdstukken

De uitspraken zijn ingedeeld in hoofdstukken en subhoofdstukken. Ieder hoofdstuk wordt ingeleid door een vooraanstaand wetenschapper. Ik realiseer me dat dit een zeer subjectieve indeling is en dat uitspraken in meerdere categorieën thuis kunnen horen.

Gebruik van de uitspraken

Ik nodig u uit om in dit boek te bladeren en te lezen. Veel van de uitspraken zijn niet bedoeld voor de vluchtigheid, maar om te overwegen. Denken heeft tijd nodig. Iedere uitspraak is in traagheid ontstaan en dient daarom in traagheid begrepen te worden. Ik hoop dat u steeds een uitspraak selecteert en bij uw analyse minstens drie keer vraagt: ‘Waarom?’ Want in het waarom zit de kern en

niet in het wat en hoe. Die zijn beide het gevolg van de antwoorden op de waaromvragen. Ik gun eenieder bij het beantwoorden van deze vragen veel ‘eigen-wijsheid’ en een stevig verhaal over de ontwikkeling van jonge mensen op weg naar volwassenheid in de 21ste-eeuw, over verantwoordelijkheid en over oog hebben voor elkaar.

Uitspraken voor uw toespraken

Voor menig lezer is dit boek een uitkomst voor de toespraken die jaarlijks gehouden moeten worden en waarbij steevast iets gevast wordt verwacht. Gebruik dan deze uitspraken, geniet ervan en laat anderen er ook van genieten.

Ontbreekt uw favoriete uitspraak?

De uitspraken in deze uitgave zijn in tien jaar verzameld uit vele boeken, artikelen, en sites van onderwijsfilosofieverenigingen wereldwijd. Uit de duizenden verzamelde uitspraken van grote denkers over onderwijs heb ik een keuze moeten maken. Het kan dus zomaar zijn dat uw favoriete uitspraak ontbreekt. Laat het mij vooral even weten. Ik zal die uitspraak graag toevoegen aan mijn verzameling en mogelijk aan een volgende druk.

Correctie uitspraken

In een verzameling van duizenden uitspraken kunnen, ondanks betrachte zorgvuldigheid, fouten sluipen. Ik ben bij sommige uitspraken vijf of zes verschillende toeschrijvingen tegengekomen. Als er volgens u een uitspraak niet correct is, wilt u mij dat dan laten weten. Bij voorbaat heel veel dank.